

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) [ינמנח טז,ג]. (ב) סדר עולם ריש פ"ב, (ג) [עין] גרש"י לקמן ית. ד"ה קראה]. (ד) [עין מוספות לקמן טו. ד"ה על]. (ה) לעיל ב, (ו) [מוספת' ס"ג, (ז) גרנות יג. סוטה לג,; (ח) עי' ר"ן ובפני יהושע, (ט) דף י"ה, (י) לקמן יט, (כ) ברכות ט. וצ"י תוס' שם יג. ד"ה וחכ"א.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא היה יעקב אבינו צניח עבר מוטמן ומשמשו ארבע עשרה שנה לאחר שרד כנ"ל וחיצת עבר מת נמחק: (ב) שם שמי שנים מת עבר ילא מסס ונא לו לארס וכו', בן ע"ה] שנה היה ומנלן דלא אינעש יעקב אבינו עליה דמניא: (ג) שם אלא שמע מינה ארביסר:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

(א) וְאָמַר שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמְעָאל מֵאֵת שְׁנֵה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשָׁבַע שָׁנִים וַיָּגַע וַיָּמָת וַיֵּאָפֵא אֶל עַמּוּי: [בראשית כה, יז]

(ב) וְאַבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בָּלְדָה הָיָה אֵת יִשְׁמָעֵאל לְיִצְחָקִים: [בראשית מז, מז]

(ג) וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בָּהוּלָד לוֹ אֵת יִצְחָק בְּנֵי: [בראשית כה, כ]

(ד) וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אַחִיו יִצְחָק אֲחֻת פְּעֻקֵב עֲשׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בָּלְדָה אֹתָם: [בראשית כה, כז]

(ה) וַיָּרָא עֲשׂוּ בִּי בְרֵךְ יִצְחָק אֵת יַעֲקֹב וַיִּשָּׁלֵחַ אֹתוֹ בְּדִגָּה אֶרֶץ לְקַחָה לוֹ מִשָּׂם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֵאמֹר לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: וַיִּבְרָךְ עֲשׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקָּה אֵת בְּחֻלָּת בִּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם אֲחֻת גְּבִיּוֹת עַל יָשְׁוִי לוֹ לְאִשָּׁה: [בראשית כה, ח, ט]

(ו) וַיִּסְּף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָקְרוֹ לִפְנֵי פְרָעָה כֹּלְךָ מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרָעָה וַיַּעֲבֵר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם: [בראשית מז, מז]

(ז) וַיֵּאמֶר פְּרָעָה אֶל יַעֲקֹב כִּפְתָּה יָמִי שְׁנֵי חַיִּי: וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יָמִי שְׁנֵי מְנוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מִנְּעֻט וְרַעִים הָיוּ יָמִי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁגִּיו אֵת יָמִי שְׁנֵי חַיִּי אֲבֹתִי בִּימֵי מְנוּרֵיהֶם:

[בראשית מז, ח-ט]. (ח) וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת וַיִּלְמְּנֶהָ עֲשֵׂה סִכָּת עַל בֶּן קְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכּוֹת: וַיִּקְבְּלוּ הַיְּהוּדִים עָלֵיהֶם וְעַל זֶרַעַם וְעַל כָּל הַגּוֹלִים עָלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹד לַהּוֹת עֲשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בִּכְתָבָם וּבְזִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: [אסתר ט, כז] (י) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה מְזֻכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְיִקְרָם לֹא יִסְּף מְנוּרָעִים: [אסתר ט, כח] (כ) מִפְּנוֹתָ שְׁמֵשׁ עַד מִבּוֹאֹ מִחֻלָּל שֵׁם יי: [תהלים קיג, ג] (ל) זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יי וַיְגַלֶּה [גְּשֻׁמְתָּה בּוֹ]: [תהלים קיה, כד] (מ) יְהִי שֵׁם יי בְּמִכְרָךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: [תהלים קיג, כ]

הנוסח שלפנינו עד שתהא כתובה "אשורית", אולם התוס' רי"ד לא גרס כאן תיבת "אשורית" עיי"ש (וכ"ה בכמה ראשונים), וצי' תוס' יר"ט (דק"ס): [ד' צ"ל וזהו] (רש"י), וכ"ה ברש"י שבע"י. (בכת"י ובכל הדפוס' ליתא כל הוספה זו ברש"י והוסיפוהו בדפוסים המאוחרים ע"פ רש"י שבע"י, דק"ס): [ט] גראה דהר"א: [ו] בכת"י כהוגן שפירש (דק"ס): [ז] ברש"י שבע"י הנוסח מאביו יעקב והוא מובא הוה הנך דפירש יעקב מאביו עשרים דבית לבן וי"ד דבית עבר אלא שי"מ וכו': [ח] [צ"ל וקורא מעט] [גליון]: [ט] שיך לע"ב [גליון], וצ"ל ורבנן מ"ב אמר קרא שמע בכל [שון שאתה שומע נראה הדלכה וכו'] (מנחת יהודה). אולם עי' דק"ס שמביא גירסא בגמ' מכת"י "ורבנן אמרי א"ק וכו'" (בהערתקת התוס' לפנינו): [י] נדצ"ל ולא נענש עליהם: [כ] יש כאן ט"ט וצ"ל בן ע"ז שנה וכו' יעקב אבינו עלייהו דתניא (ממ"ז):

מגילה נקראת

פרק ראשון מגילה

יז.

לְמָה נִמְנו שְׁנוֹתַי שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. מה לנו למנות שנות הרשעים: לְהַתִּיחֵם בְּהֵן שְׁנוֹתַי שֶׁל יַעֲקֹב. על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין [באזנה פרק משנות יעקב עזרו עליו כל הקירות והמונאות אותו מהנ^{[?] אנו למדין] ששימש צניח עבר י"ד שנה כילד אצרכם בן פ"ו שנה כשנוולד ישמעאל וכשנוולד יצחק היה בן מאה שנה הרי היו לישמעאל י"ד שנה ויצחק קדם ליעקב ששים שנה הרי לישמעאל ע"ד כמה פיישן משנותיו של ישמעאל ס"ג נמלא שיהי יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנה: ותניא היה יַעֲקֹב בּוֹ. ומניא נמי הכי שהיה}

לְמָה נִמְנו שְׁנוֹתַי של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב דכתיב »ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים כמה קשיש ישמעאל מיצחק ארביסר שנין דכתיב »ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם וכתיב »ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו וכתיב »ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם בר כמה הוה ישמעאל כדאתיליד יעקב בר שבעים וארבעה כמה פיישן משניה שתין ותלת »ותניא היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו בן ששים ושלש שנה וכו בפרק מת ישמעאל דכתיב »וירא עשו כי ברך וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות מלמד שקידשה ישמעאל ומת והשיאה נביות אחיה שתין ותלת וארביסר עד דמתיליד »יוסף הא שבעין ושבעה וכתיב »ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הא מאה ושבע שב דשבשא ותרתי דכפנא הא מאה ושיתסר וכתיב »ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה »מאה ושיתסר הויין אלא ש"מ ארבע עשרה שנין דהוה בבית עבר לא חשיב להו »דתניא »(ה) היה יעקב בבית עבר מוטמן ארבע עשרה שנה עבר מת לאחר שירד יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים »(ב) יצא משם ובא לו לארם נהרים נמצא כשעמד על הבאר בן שבעים ושבע שנה ומנלן דלא מיענש דתניא נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתיים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו דיעקב תלתין ושיתא הויין אלא »(ג) ארביסר דהוה בבית עבר לא חשיב להו סוף סוף דבית לבן עשרין שנין הויין אלא משום דאשתהי באורחא תרתין שנין דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם שמונה עשר חודש שנאמר »(ה) ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות ובבית אל עשה ששה חודשים והקריב זבחים:

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא את המגילָה.^{[פ] רבנן אמרי אמר קרא שמע. נראה דהלכה כחכמים חדא דיתיד ורבים הלכה כרבים^[ק] ועוד דקאמר ורצנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזני ילא וצפרק שני דצרכות (דף טו:)- מסקינן כמנא קמא דרצי יוסי דאמר בן התם: כל}

כתובה אשורית ^(ז) על הספר ובדיו: **גמ'** מה"מ אמר רבא דאמר קרא ככתבם וכזמנם מה זמנם למפרע לא אף כתבם למפרע לא מידי קריאה כתיבה הכא עשייה כתיבה דכתיב ^(ח) להיות עושים את שני הימים אלא מהכא דכתיב ^(ו) והימים האלה מזכרים ונעשים ^(ט) איתקש זכירה לעשייה מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא תנא^[י] ^{[וכן בהלל' וכן בקריאת שמע ובתפלה הלל מנלן רבה אמר דכתיב ^(ק) ממזרח שמש עד מבואו רב יוסף אמר ^(ז) זה היום עשה ה' רב אויא אמר ^(כ) יהי שם ה' מבורך ורב נחמן בר יצחק ואיתימא ר' אחא בר יעקב אמר מהכא ^(כ) מעתה ועד עולם ק"ש דתניא ^(ל) ק"ש בכתבה דברי רבי וחכ"א ^(כ) בכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו}

עשה פוכות. ^(ז) פועמים שני ימות הקיץ הרי י"ח: ובבית אל עשה ששה חרשים. כשילא משכס שנאמר קום עליה צ"ת אל וגו' (צגאש"ת לה):

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא. פֿאַרעוּות. כל^פ שאינו לשון הקודש נקרא לעז ולקמן^ק פריך והא אמרת קראה צלל לשון לא ילא: פירוגין. צגמרמ^ט מפרש קורא מעט ופוסק (וסוהס^פ) וסוחר ופוסק: היה כותבה או דורשה. וממוך כך קוראה אס כוון לצי ילא: דיפתרא ונייר. מפרש צגמ'^י: עַל הַסֵּפֶר. קלף. **גמ'** מנהגי מילי. דלמפרע לא ילא: מה זמנם לַמִּפְרַע. אָא. דאי אפשר שיהא ט"ו קודס ליי"ד: ממזרח שמש עד מבואו. כסס ששקיעת זורחתם החמה לא יהפכו כך מהולל סס ה' ולא למפרע: זה היום. כסדר היום שאינו משתנה צשעותיו להיפך כך למפרע לא: ידי שם ה' מבורך. כהוייתו יהא הלול השס וצרכמו כסדרו: בכתבה. צלשון הקודש ולא צלשון אחר: ויהי

ככתבם וכזמנם מה י"ד שהוא זמנם אם יעבור לא יתכן להחזירו למפרע ולקרותה ביום י"ד שכבר עבר כך קריאתה למפרע לא אצי"ג דהאי קרא ככתבם וכזמנם בעשיה כתיב איתקש זכירה לעשיה שנא' והימים האלה מזכרים ונעשים. תנא וכן בהלל וכן בקי"ש וכן בתפלה למפרע לא יצא. הלל דכתיב ביה ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם ה' כשם שאי

* לפני רבינו חננאל היה פירק הקורא את המגילה עומד פירק שני ופירק הקורא את המגילה למפרע פירק שלישי ואנחנו הצגנו דברי רבינו לפי הסדר אשר לפנינו.

הגהות וצינונים
[א] בכת"י ובע"י וארביסר דהוה בבית לבן עד דאתיליד יוסף: **[ב]** בכל הכת"י ובע"י נוסף והא מאה: **[ג]** בכמה כת"י נוסף היתה כתובה **בכל לשון יצא** עד, ובהו ניחא

וכן בהלל וכן בקי"ש וכן בתפלה למפרע לא יצא. הלל דכתיב ביה ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם ה' כשם שאי

עין משפט

גר מצוה

א א מיי פ"צ מהלכות מגלה הלכה א סמג עשין מד"ס ד טוש"ט א"ח סימן תרל סעיף ו:

ב ב מיי שס הלכה ג טוש"ט שס סעיף ג וסעיף ז:

ג ג מיי שס הלכה ד טוש"ט שס סעיף ט:

ד ד מיי שס הלכה ג טוש"ט שס סעיף ח:

ה ה מיי שס הלכה א טוש"ט שס סעיף ה:

ו ו מיי שס הלכה ה טוש"ט שס סעיף יז:

ז ז מיי שס טוש"ט שס סעיף יז:

ח ח מיי שס הלכה ט טור וס"ע א"ח סימן תרמא סעיף א ז וע"ש:

ט ט מיי פ"ג מהלכות חנוכה הלכה ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תכז סעיף ו:

י י מיי פ"צ מהלכות ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ט א"ח סימן סד סעיף א:

יא כ מיי שס הלכה י וסמג שס טוש"ט א"ח סימן סז סעיף ז:

רבינו חננאל

לא נמנו שנותיו של ישמעאל אלא כדי ליחס שנותיו של יעקב אבינו. מצינו שהיה ישמעאל גדול מיצחק י"ד שנה. ויצחק גדול מיעקב ס' שנה נמצא ישמעאל גדול מיעקב ע"ד שנה וכו בפרק שנתברך יעקב אבינו מת ישמעאל וכל שנותיו היו קל"ז הסר מהן ע"ד שנה נשארו ס"ג שנה נמצא בעת שיצא לארם נהרים בן ס"ג שנה. וי"ד בבית עבר שנה בבית לבן וכי' שנה בבית לבן שנאמר זה לי עשרים שנה בביתך וגו' הרי צ"ז שנה והיה יוסף בעת צאת יעקב מאצל לבן בן [שש] שנים כי אחר י"ד שנה נולד ונשתתה שנתים בדרך נמצא יעקב כשכא אל יצחק אביו בן צ"ט שנה נתכסה יעקב מיצחק אביו ל"ו שנה. כשנגנב [יוסף] היה בן ע"ז שנה וי"ג שנה עשה בבית אדוניו ובבית הסהר [ויד' דשובע] שנתים הרעב הרי י"ג שנה וד' שנה ושתי שנים הרי כ"ב נתכסה יוסף מיעקב אבינו כשעזר השנים שנתכסה יעקב מיצחק אביו וזולתי י"ד שנים שהיה יעקב למד תורה בבית עבר ולא נמנו^[ל] עליהם. וכל זה החשבון מפורש מן הפסוקים הנזכרים בגמ'. ולפי זו השמועה היה יוסף בשעה שהגיע אל יצחק אבי אביו בן ח' שנים ויעקב היה בן צ"ט שנתאחרו שנתים בדרך נמצא יעקב בעת שנגנב יוסף בן ק"ח שנה וכ"ב נתכסה ממנו הרי שלשים ומאת שנה דכתיב שלשים ומאת שנה וגו': הדרן עלך מגלה נקראת

* הקורא את המגלה [למפרע] לא יצא. מנא לן אמר רבא דאמרינן

מסורת הש"ס

עם הוספות

[לעיל ז:], (ב) מכות י.
דיוט יג: (ג) [ע"י]
ספוט לעיל ט. ד"ה כאן
[גילה], (ד) לעיל ח:
ר"ה כו: (ו) [ר"ה שס]
ש נזר ג: (ז) [ע"י]
ביעית פ"ט מ"א יומא
יח ע"ב.

הגהות הב"ח

(ד) רש"י ד"ה עלמים
 וכן עלים הם"ד ואח"כ
 ה"ד לוקמה בכל
 ה"ו ומתניתין וכו'
 ראה: (3) תוספות
 ה' דל"ס כ"ד וכו' יעקב
 ואף על גב דהכי נמי
 יצ"ק וקרא שמו ה' נסי:

גליון הש"ס

וְרָא שִׁכְחוּם וְחֹזֵר
 דְּרֹמָם. לְעֵיל דָּף ג' ע"א
 כֹּה דָּף מֵד ע"א: שֵׁם
 בְּאֵן וְאֵילָךְ אֲסוּר
 נִפְרָ. עֵיין לְקַמֵּן דָּף כֹּה
 ע"א:

ליקוטי רש"י

בְּרַב־כֹּהֵן. (ח"כ) סוֹמֵךְ.
 זָנָב־שֵׁשֶׁת יִבְרָךְ.
 יִשְׂרָאֵל. וְיִדְרָה. מַעַל
 מִזְמֶנָּה (יִקְרָא ו', כב.).
 וְיִזְכְּרוּ אֶת שְׁמִי. יִזְכְּרוּ
 הַמִּפְרֹשֶׁת (ספרי).
 עֵינֵי אֲבִיכֶם.
 מִסִּסְתֵּי עַל הַנֶּהֱסִי. דִּלְאִי
 מִן אֲנָרְסִי לְכַהֲנִים
 דִּרְבִּי־בִרְיֵהוּ. (בב., דרומי־ב.)
 שֶׁנֶּחֱלוּ בִּי אֲדָרָה.
 וְנִגְדַּרְנוּ וְנִגְזַרְנוּ חֲדָה.
 מִן אִישׁ. לְסַפְרֵס
 כִּי יִבְרָעֵה מִמֶּקוֹמִי
 הַזֶּה. (בב., ע"ף דְּרִיבִי־ב.)
 וְהָיָה לָנוּ חֲסִידָה
 לְפִי שֶׁאֵין קֶדֶן לְשִׁמְךָ
 בְּשֵׁם אֱלֹהֵי אֲלָא
 עֲשֵׂה נִחְלִי (שנה, סה, ב.).
 נִשְׁבָּרָה. גְּזֻרָּה־ב.
 רִיבֹת הַמִּנְיָה (אסתר ט.
 אשורית). לָשׁוֹן
 וְשֵׁשֶׁת (לְעִיל ח.).
 מִזְבֵּחַ קָרָא אִיָּה
 קָבֵב אִיָּה. לֹא שֶׁהִמְצַח
 וְיִזְכְּרוּ אֶת שְׁמִי אֲלֵה
 עֵסִיָּה יִקְרָא בְּרִינֹן
 אֶת עַמּוֹ וְהִזְכִּירוּ קֶדֶם
 מִזְבֵּחַ עַל שֶׁם הֵנֶּה לְיִשְׁרָאֵל
 חֲרָתָה מִקּוֹם וְנִזְכְּרָה
 וְיִזְכְּרוּ אֶת שְׁמִי לְכָל
 אֵל הוּא הַקָּדֹשׁ
 וְלֹאֲהֵרִים לִי שְׁמִי
 וְיִזְכְּרוּ מִנְיָה בְּשֵׁם
 מִזְבֵּחַ יִזְכְּרוּ אֶת שְׁמִי
 אֲלֵה עַל שֶׁם הֵנֶּה קֶדֶם
 מִזְבֵּחַ לְיִזְכֹּר שְׁמִי
 הַקָּדֹשׁ ה' הוּא שֶׁנֶּחֱ
 אִשְׁתִּי לֵב. כִּי עֲשֵׂה
 הַחֲשֵׁשׁ אֶת הָאֵף.
 מִזְרֵה נִזְרִים.
 עֵשֶׂה אֶת הַתִּדְרִי.
 שֶׁנֶּחֱ אֶת חֵץ מִלְשׁוֹן
 לְעִיל (שם).
 שְׁחָה הַמִּנְיָה
 כְּתִיב אֲשֹׁרִית
 שְׁחָה שֶׁ. (בב., שפרי.)
 דִּקְרִיס שֶׁאֵין נִכְסֵין
 מִיָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ.
 מִיָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ דִּימֵה
 כִּל שְׁעֵת אִשְׁרִים לֹא

הוא חובל השום והחלונות
וזר על סלסלות (ירמיה
פז) צמטמונים של תורה
י. ישמעאל [שבת פב]. וז

זרה אור השלם

לַתִּיָּהֶם וּזְבַחֵיהֶם לִרְצֹנָם
בְּדֶרֶךְ אֲרָאנוּ בִּישָׁע
עֲלֵה וְהַשְׁלֹמִים: [ויקרא
כך אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם
וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים
זִים בְּאֻזֵּי יְהוֹשֻׁעַ בִּי כ
נִחַלָה לְרַשְׁתָּהּ תַּמְחָה
חַיִּים עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי
סִלְסִלָה וְתִרְמֹמֶךָ תִּ

הקורא למפרע פרק שני מגילה

ית.

חר וצמחה תן הודאה: וירד מעשות
צרכה^ב: למי שיכוב^א, ואין מי שיכול
הכי דריש ליה היסופר שצחו כולו
היא השמיקה שלא להרבות דברים

הגהות וציונים

צ"ל באת הודאה, ובדפוס
בכתיב
קצת דפוסים נתחבש
אחת הודיה והגישה
כ"כ לפנינו, דק"ס;
בעי' ופדרס'
בערוך [ערוך מן ה]
מילה במסע
ותקוא **כאכן** **טבל**
[יוק]; 7] **צאל**
תניא [גליון] וכה'
[תורת כהנים ריש
שתי]
בחוקות
ש"ש; 6] **דבר**
ח"י גוסף **ציונים**
א; [בכתי' 1]
נדה; 1] **תובות**
מרה **ליה**
ותי' וכמו **כעבודת**
עדות: 8] **חבת**
ורכה" **ליה** **בכתי'**
קצת דפוס; ועיין
גוסף **ח"י** **איש** **כתי'**
ש"ש; 1] **שיך**
ששנה דלעיל י' ע"א'
[גליון]; ועיין ש"ש;

רבינו חננאל

ד שנאמר אחר ישרוב
י ישראל ובקשו את ה'
ת דוד מלכם, ויבנו
לגלה עבודה שנא'
ומחתים בבית תפלתו
ורותיהם וזבתיהם
עצון, ואחר עבודה
ידאדא שנאמר וזכת
ו יכבדני, אחריהן
כת כהנים שנאמר
שם אהרן כהנים מלמד
אשר יורכם מלמד
ששה החטאת ואח"כ
ן את העם, אחר כרבת
שלום שנא' הנין
י אברכם וזכרתם
ב"ה היא שלום שנא'
עז לעמו יתן ה' ברכך
עמו בשלום, מיכן
ילך אסור לספר
וכבוש שלום הקב"ה
אמר מי ימלא בבורות
וגי, מי נאה למלא
ורות ה' למי שיכול
שמע כל תהלתו.
אלעזר כל
מספער בשבחו של
ב"ה יתור מדי נעקר
העולם שנאמר ושל
איש כי יבולע.
תבין לך דומיה תהיה
חבים בציון כלומר
ומיה היא תהלתך.
אז דכולא משתוקא
לה בשלע ומשתוקא
רתי: קראה על פה
יצא דאתאי צניה
ידה כתיב הכא נזכרים
ששים וכתוב התם כתיב
זכרון בספר
ישנא זכור כפה מדי
כתוב בספר: קראה
אקימנה
וגוה
נכתובה תרגום וקראה
אנא לא צא איכא
זוכה אשורית וקראה
גוה דהינו על פה.
ל לשון לא יצא אבל
יק אותה וקראה
ואקומה רב
ענ.

למית מדית יונית בכל
ליונים יצא אי הכי רב
בן שמעון בן גמליאל
וורית לת"ק היא וק"ל
הא איכא מצות קריאה
הכי נפקין י"ח: קראה
סלה פירוש הפוך בה
זוי שלד:

לֹא יָבִיאוּ אֶת הַמִּצְוָה הַזֹּאת עֲלֵיהֶם וְעַל בְּנֵיהֶם
וְעַל כָּל חֵטְאֵיהֶם וְעַל כָּל מִצְוֹתָיו וְעַל כָּל
שְׂרָפֵיהֶם וְעַל כָּל שְׁחָדֵיהֶם וְעַל כָּל
כְּסָפֵיהֶם וְעַל כָּל זָהָבֵיהֶם וְעַל כָּל
בְּרִיתֵיהֶם וְעַל כָּל נִשְׁבָּעֵיהֶם וְעַל כָּל
קִרְבָּנֵיהֶם וְעַל כָּל מִנְחָתֵיהֶם וְעַל כָּל
זֶבַחֵיהֶם וְעַל כָּל שְׂחָדֵיהֶם וְעַל כָּל
שְׂרָפֵיהֶם וְעַל כָּל שְׁחָדֵיהֶם וְעַל כָּל
כְּסָפֵיהֶם וְעַל כָּל זָהָבֵיהֶם וְעַל כָּל
בְּרִיתֵיהֶם וְעַל כָּל נִשְׁבָּעֵיהֶם וְעַל כָּל
קִרְבָּנֵיהֶם וְעַל כָּל מִנְחָתֵיהֶם וְעַל כָּל
זֶבַחֵיהֶם

דאי שטאק דעתך למוזב קרי ליה
יעקב א. (3) נראה דהכי
נמתי כתיב (שמות י) ויקרא שמו ה' נסי
ויקרא לו ה' שלום (שופטים י) ומתרגמי'
ופלג וכלי מ"מ יש לומר דהתם על
שם הנס ועל שם השלום שאירע
להן היו קוראין למוזב כן אבל הכא
ליכא שום מעשה שנוכל לומר שע"י כן
קראו יעקב אל ואם איחא שיעקב
קראו אל היו ליה לפירושי להדיא:

נקודות

וירד מעשות החטאת וגו'
עבודה לא ס"ד דכתיב זוכר
סתברא עבודה והוראה חדא
ברכת כהנים דכתיב ^(ה) ושמו
נה דהקב"ה שלום שנאמר
ועשרים זקנים ומהם כמה

קולרי מאי הסדיר * שכתום
זו של הקב"ה * דא"ר אלעזר
ל תהלתו למי נאה למלל
רבה בר בר חנה א"ר יוחנן
מן העולם שנאמר (י) היסופר
די לה איש כפר גבור חיל
אמרי במערבא מלה בסלע
זכירה כתיב הכא (י) והימים
בספר וממאי דהאי זכירה
כשהוא אומר (י) לא תשכח
צא וכו': היכי דמי אילימא
קרי לה תרגום: אבל קורין
מרי תרויהו בלעז יוני היכי
ד שכתובה בלעז יונית וא"ר
די ישראל דאי סלקא דעתך
ומי קראו אל אלהי ישראל
הא *גיפמית לגיפטים עברית
קמי לה למתני' בלעז יונית
איתמר * רב ושמואל דאמרי
אינהו דאמור כרשב"ג דתנן
ב"ג אי אמרי הלכה כרשב"ג
לא קמ"ל: והלועז ששמע
מתקף לה רבינא אטו אנן
נמי מצות קריאה ופרסומי
לאמתא דבי רבי דקאמרה
סירוגין לא הוו ידעי רבנן
קא מבדר פרפחיני עד מתי
מתא דבי רבי דהוות אמרה
דך לא הוו ידעי רבנן מאי
די יהוא טייעא וקא דרינא
טאטאיתיה במטאטא השמד
תא. ת"ר קראה סירוגין יצא
סירוסין

סירוסין

ללדו יונו. ואותבין עליהו קראה גיפסת עיכרית עולמית מדית יונת בכל גאלא לספא גיפסת' לגיפסת' עכרית לעכרים יונת' ליונים יצא אי רב נתיחן ככריתא ודבר ושומאל בעלמא אתמר ואיכא דרבן שמעון בן גמליאל יונת אמר בלעז יונת לכל כשר דינתי לרשב"א כאשורית לח"ק היא וקמל אשורית אשורית ע"ג דלא ידע מאי קאמר יצא מ"ש דהא איכא מצות קריאה ידען פירוש השו"ת התנינים בני המכים שם. אפילו ח"ק נפקין י"ח: קראה ור' אומפסי בני ישי וחוזר ומתחיל במקום שפס. סלסלה פירוש הפוך בה ורות מביי. מיטאטא שמכדב בן הבית. היבך המשאוי שלך:

ספרות היה לרבינו גמ' דדוקא ע"ה הוא דלא ידעי הפירות על האסתחנינים וז"ע:

(ט) לך דמיה תהלה אלהים בציון וְלֹךְ יִשְׁלַם נְדָרָ: (תהלים סה, ב)
וְהָ מוֹרַעַם: (אסתר ז, כח) (ז) וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת וְקִרְוֵן בְּסֵפֶר
וְהִיהָ בְּהִיגֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְכָל מַלְאֲכֵי אֱיֹבִיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָי אֲשֶׁר יי אֱלֹהֶיךָ יִפְסֹד
וְיִקְבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל כָּל הַנְּקוּמִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יִעֲבֹד
כִּי־הָרָצִים בְּסוֹסִיבֵי רַבֵּי הָרַבֵּשׁ הַחֲשִׁשְׁתָּרִינִים בְּנֵי הָרַבִּים: (אסתר ח, י)
פֶּד וְאֶנְקִי מִיָּם וְטִאמַתִּיהָ בְּמִטַּמְאָה הַשְׁמֵר נֹאם יי צְבֹאוֹת: (ישעיה סח, ב)

אָ) אַחר יֵשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דּוֹד מַלְכֵם וְכִיּוֹן שְׁבֹא דוֹד כֹּאֲתָה תִּפְלֶה שְׁנֹאמֵר ב' וְהִבִּיאֹתִים אֶל הַר קֹדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תִּפְלִי וְכִיּוֹן שְׁבֹאת תִּפְלֶה בֹּאת עֲבוּדָה שְׁנֹאמֵר ב' עוֹלוֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לָרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי וְכִיּוֹן שְׁבֹאת עֲבוּדָה כֹּאֲתָה תוֹדֶה ב' שְׁנֹאמֵר ב' זֹבַח תוֹדָה יִכְבְּרֵנִי וּמָה רָאוּ לִזְמֹר בְּרֶכֶת כְּהִנִּים אַחֲרֵי הוֹדָאָה דְּכַתִּיב ב' וַיֵּשֶׂא אֹהֶרֶן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיִּרְדּוּ מַעֲשׂוֹת הַחֲטָאֹת וְהָעוֹלָה

והשלמים אימא קודם עבודה לא ס"ד דכ
מי כתיב לעשות מעשות כתיב ולימרה אחר
תודה מאי חזית דסמכת אהאי סמוך אהאי
מילתא היא ומה ראו לומר שים שלום את
את שמי על בני ישראל ואני אברכם
ה' יברך את עמו בשלום וכי מאחר ^{ה'} דכ
נביאים תקנו תפלה על הסדר שמעון
וחזר וסדרום ^{ה'} מכאן ואילך אסור לספר בי
מאי דכתיב ^{ה'} מי ימלל גבורות ה' ישמיע
גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו
המספר בשבחיו של הקב"ה יותר מדאי נעט

ויבֹלַע דָּרֶשׁ ר' יְהוּדָה אִישׁ כֹּפֶר גְּבוּרִיָּא
 סְמָא דְכוּלָּהּ מִשְׁתּוֹקֵא כִּי אַתָּא רַב דִּימִי א
 פָּה לֹא יֵצֵא וכו': מִנְלָן אִמְר רַבָּא אַתִּיא זִכְרִי
 מִתְּב זֹאת זִכְרוֹן בִּסְפָר מִה לְהֵלֶן בִּסְפָר אָף
 לֹא סִלְקָא דַּעְתָּךְ (דְּכִתִּיב^י) זִכּוֹר יִכּוֹר
 אֲנִי מִקִּיִּים זִכּוֹר בִּפְהָ: קִרְאָה תִּרְגוּם לֹא
 הָיִינוּ עַל פֶּה לֹא צִרִיכָא דְכִתִּיבָה תִּרְגוּם
 אִמְרַת קִרְאָה בְּכָל לִשׁוֹן לֹא יֵצֵא רַב וּשְׁמוּאֵל
 קָרִי לֶה יוּנִית הָיִינוּ עַל פֶּה א"ר אַחָא א"ר א
 הִקְבִּי"ה לֵיעֶקֶב אֵל שְׁנָאִמֵּר^י וִיקְרָא לוֹ אֵל
 אֵל לֹא יֵעֶקֶב מִיבְעִי לִיה אֵלָא וִיקְרָא לוֹ לֵיעֶקֶב
 לְמִית מַדִּית יוּנִית לֹא יֵצֵא הָא לֹא דְמִיָּא אֵלָּא
 תַּלְיוּנִים יֵצֵא אִי הִכִּי רַב וּשְׁמוּאֵל אִמְרִי
 [כְּבִרְיִיתָא] וְכִי אִיתְמֹר דְּרַב וּשְׁמוּאֵל בְּעַלְמָא
 הָא קִתְּנִי יוּנִית לְיוּנִים^י אֵין לְכוּלִּי עֲלֵמָא
 הַתִּירוּ שִׁיכְתְּבוּ אֵלָא יוּנִית וְלִמְרוּ הִלְכָּה כִּי
 פִּרְסִים אֲבָל מְגִילָה דְכִתִּיב בָּהּ^י כְּכַתְּבָם א
 עַמֵּי קְאָמְרִי מִיֵּדִי דְהוּהּ אֲנִשִּׁים וְעַמִּי הָא
 יִדְעִינָן^י אֵלָא מִצּוֹת קִרְיָאָה וּפְרָסוּמִי נִיסָא
 : לֹא הוּוּ יִדְעִי רַבְנָן^י מֵאִי סִירוּגִין שְׁמַע
 פִּסְקִי לְבִי רַבִּי עַד מָתִי אַתֶּם נִכְנָסִין סִירוּ
 אֲדָבִי רַבִּי דְאִמְרָה לִיה לְהֵוֹא גְּבִרָא דְהוּוּ
 יִדְעִי רַבְנָן מֵאִי^י סִלְסֵלָה וְתִרְוּמֵךְ שְׁמַעוּהָ
 זְוִיָּה אִמְרָה לִיה^י עַד מָתִי אַתָּה מִסְלֵסֵל ב
 בָּהּ בְּרַב חֲנָה זִימְנָא חֲדָא הוּהּ אִזִּילָנָא
 וְשִׁדְי אֲגַמְלָא לֹא הוּוּ יִדְעִי רַבְנָן מֵאִי
 תִּתְּנָה לְחִבְרַתָּה שְׁקוּלִי טַאטִיתָא וְטַאטִי

חפשה היה חוזר עליה לדקדק בה כמו במים מסלסל בשעריו [משלד יד. ח]. חפוש [יה, נה, כג]. **טיניא**, סומר ערבי [ברכות כ"ד אקסני"ר נ"ג] ישיעה יד, כג].

וְיָד מִלְכָּם וַחֲדָדוּ אֶל יָד וְאֵל מִזְבֹּחַ הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְזָכַר הוֹדָה יִכְבְּדֵנִי

וְעַם וַיְבָרְכֵם וַיַּדְּ מַעֲשֵׂת הַחַמָּתָה **ח"ש על ר"ח** (א) נִלְבַּח מִנֵּה קֹלָה
 (ב) (בְּמִדְבַּר, בֵּן) (ו) עַל לַעֲמֹד יִתְּנִי
 הַתְּלִיתִי: (תְּלִיתִי, קִי, ב) (ח) הַסֶּפֶר לֹא כִי אֲדַבֵּר אִם אֲמַר אִישׁ כִּי יִבְלַעִי:
 מִדִּבְרֵהּ וְעִיר וְעִיר הַפְּרוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבִירוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכְרָם
 (י) וְזָכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֹמֶק בְּדִרְדֵּךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (וְדִבְרִים, בְּתִי,
 בְּתִי, יֵת) יִצְבֵּן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אִילָּהִי וְשֵׁרָאֵל: (בְּרִאשִׁית, גֵּר, ח)
 (ג) וַיָּבֵת בָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֶחָשָׁוֶשֶׁר וַיְהִיתֵם בְּמִבְטֵחַ הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח כֹּהֵן
 (ד) וְהָאֵל יִתֵּן לְעוֹלָם מִטָּה לְדֹצִיק: (תְּלִיתִי, גֵּר, ב) (ק) וְהָאֵל יִתֵּן לְעוֹלָם לְמֹה

אחֵר יִשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אַחֵר שִׁסְבּוּ
וְהִתְקַלְּתוּ וְהָעוֹלָה וְגו': חֲדָא מִיֵּתָא
לְסַפֵּר אֶת כּוֹלָו לְפִיכָךְ אֵין נִרְאָה לָם
כִּי אֲרֻבָּה לוֹ דְּבָרֵי שִׁבְחָ אִם אִמְרֵי
הֵיִינוּ לָךְ דּוּמִיָּה תְּהֵלָה: מִלָּה בְּמַעַ
שְׁשִׁתּוֹקָא בְּתָרִין. אִם תִּרְאָה לְקוֹנָה
בְּסַלֵּעַ חֲקִנָּה הַשְׁחִיקָה בְּשָׁמִים:
לְקִרְרָה תִּרְגֹּם בְּכָל עָשׂוֹן. וְזוֹ אֵין
לֵ"ל וְזוֹ קִמְנִי: מִיִּתִּיב. לְרַב וְשִׁמּוּל
דְּקִמְנִי הֵכָא יוּמִית לֹא יֵאל: הָא עָלָא
מִיֵּיָא. מִירוּכָא הוּא: גִּיפְטִית
גִּיפְטִים יֵצֵא. וְהֵכִי נִמִּי תָנן בְּמִתְנִי'
לְלוּעֻזֹּת בְּלָעוּ: עֲבָרִית. לֶשׁוֹן עֶבֶר
הִנָּה: עִילָמִית. לֶשׁוֹן עֵילָם:
(ה) מִתְנִי' בְּבִרְיָתָא. וְזוֹ מִיתּוֹקְמָא
לְקִרְרָה בְּכָל לֶשׁוֹן דְּקִמְנִי מִתְנִי' לֹא יֵאל
בְּגוֹן גִּיפְטִית לְמַדִּים וּמַדִּית לְגִיפְטִים
לְאֵל אֲבָל קוֹרִין אֹתוֹ לְלוּעֻזֹּת בְּלָעוּ אִישׁ
בְּלָשׁוֹנוֹ: וּפְרָסוּמִי נִיפָא. אַע"פ שֶׁאֵין
וּדְעִין מָה שְׁשׁוּמְעִין שׁוֹאֲלִין אֶת
הַשְׁשׁוּמְעִין וְאוֹמְרִין מָה הִיא הַקְרִיָּה
הַזֹּאת וְאִךְ הִיא הֵנָּה וּמַדְעִין לָהּ: עָלָא
הוּא יִדְעִי רַבָּנָן. מַלְמִידֵי רַבִּינוּ הַקְדוּשׁ:
הַלְלוּ לְגוֹגֹת. מִן יִרְק הוּא וְשִׁנִּי
בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת" בְּמִשְׁנֵה וּבְצִרְיָת':
פִּיקְלָלִי בְּלָעוּ: מַסֵּסֵל
בְּשַׁעֲרָךְ. לְמַדְנוּ שֶׁהִלְכּוּ לֶשׁוֹן חִפּוּשׁ
הַיִּפּוּךְ: מֵאֲמִיתָא. אִישְׁקוּפֵ"ל בְּלָעוּ:
סִירוּסִין

גלו כי אדבר אם אמר איש
מאי דכתיב ^(א) לך דומיה תה
משתוקא בתרין^(ב): קראה עק
האלה נזכרים וכתיב התם
קריאה היא דלמא עיין בעל
הרי שכחת הלב אמור הא
דכתיבה מקרא וקרי לה ת
אותה ללועזות בלעז וכו': וה
דמי אילימא דכתיבה אשוריר
אחא א"ר אלעזר מנין שקרא
למזבח קרא ליה יעקב אל וי
מיתבי קראה גיפסית עברית
לעברים עילמית לעילמים וי
לוקמה בכל לעז [אלא מתנ
תרווייהו לעז יווני לכל כשר
רשב"ג אומר אף ספרים ל
היה אמינא הני מילי שאר
אשורים יצא וכו': והא לא

הַאֲחֻשְׁתָּרִיִּים בְּנֵי הָרַמְכִּים
נִימָא: קִרְאָה סִירוּגִין יִצְא
לְהוּ לְרַבֵּנָן דְּהוּי עֵיילִי פִסְסִי
מֵאֵי חֲלוּגְלוּגוֹת שְׁמַעוּהָ לֹאסִי
אֵתָהּ מִפּוֹר חֲלוּגְלוּגִךְ לֹא הוּי
לְהֵוּא גִבְרָא דְּהוּי מֵהֶפֶךְ
הַשֶּׁלֶךְ עַל ה' יִהְיֶךְ אִמְרִי
טוֹנָא וְאִמְרִי לִי שְׁקוּלִי יִהְיֶי
שְׁמַעוּהָ לְאַמְתָּא דְּבִי רַבִּי דְּ

פרשת פינחס, ירק שקורין עורקקלי [רה ב'ה]. פתח
צדס ושמשיז ידו לנקש אח העוללות וצללס
במזייה. צעטרו [כ"ם פר-]. **ידבר**. משאך
ודדינא טונא, נוסא מסי [ר"ה שם], וטאטאטידה.

אֶחָד יֵשֶׁבֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת יי אֱלֹהֵיהֶם

על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העם
הזהים: (החלם א, בנ) (ד) וישא אהרן את ידיו
ויעשר וישמו את שמן על בני ישראל ואני י
החלם כנ, א) (ה) מי ימלך גבורות (י ישמע
עושים בכל דור דור משפחה ומשפחה מדר
אמחה את זכר עמלק מתחת השמים: (שמות
את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: (ד
ים האלה ככתבם וכוונם בכל שנה ושנה: (א
ד כי תחבקנה: (משל ה, ח) (ז) השלך על יד

מִדְרָגָי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֶחָשֵׁרוּשׁ וְגִדּוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי
 לְרֹב אֲחִיו דֹּרֵשׁ טוֹב לַעֲמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל-זֶרְעוֹ:

חזק החזק

רש"י

לקצעה ולכחז ספר זה עם שאר הכתובים והו' ונכתב בספר: (ג) לרוב אחיו. ולא לכל
 אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בעל מחלמודו:
 לכל זרעו. מוסב על עמו לכל זרע עמו:
 חסלת מגלת אסתר

אבן עזרא

והמשנה כמספר שנים והשלישי תחתיו
 כשלש': (ג) ורצוי לרוב אחיו.
 כי אין יכולת האדם לרנות הכל צעזעור
 קנאת האחים: דורש טוב לעמו.
 די לו שיעש' טוב לאחר ידרשנו מעמו
 והנה הוא היה דורש לעשות טוב:
 וזרעו. הם ציו וצני ציו ולעולם

הדר עזר

פרק י' ג) בד"ה דורש טוב לעמו די לו שיעשה טוב לאחר ידרשנו מעמו
 הנה הוא היה דורש לעשות טוב – תיקן בזה כמה עניינים כי במלת דורש
 היה משמע שתמיד הוא עושה כן ולא שייך זה לפי שהוא היה משנה
 למלך ועסוק בצרכי מלכות לזה אמר די לו בזה שאם בא אליו אחד
 מעמו לעשות לו טוב הנה הוא היה דורש ומבקש לעשות לו טוב

אברהם יגל

השרים כמשנה למלך, אלא גם השלישי, כי כל אחד שהוא במעלה יותר נחשב
 יותר, וכן פירש בשמות י"ד, ז' על הפסוק "ושלשים על כולו" – "דע כי
 המלך דומה כמו אחד בחשבון על כן יקרא משנה אותו שהוא אחריו במעלה
 השנית, מגזירת שנים, ואשר הוא במעלה השלישית יקרא שלישי",

ג) בעבור קנאת האחים – דהיינו לא כפירוש רש"י שפירש דכיון שבטל
 מתלמודו פרשו ממנו מקצת סנהדרין, אלא שכיון שקנאו בגדולתו, ולא שמחו
 בעליתו, וממילא יצא שלא כל העם מרוצים ממנו,

כאשר הזכיר כן על משה אדונינו "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם"
 – (במדבר י"ב, ג') דהיינו שלמד מהפסוק שאעפ"י שהיה משנה למלך ועלה

ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו. ואולי על זה כ"ל שהע"ה [קהלת ז' כ'] אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, רצונו לומר שאפי' בעשייתו כל טוב א"א שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינני כדי להזכיר אבותינו הקדושים, מ"מ תורה היא, וחוכך אני בבני גר וראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה והייתם נקיים, ועפ"י עצת מרע"ה שהי' עפ"י ה' עשו את שלהם לנקות עצמן, והוא במה שיצאו חלוץ י"ד שנים לפני צבא המלחמה, ומ"מ לא יצאו ידי חובת המקרא הזה בשלימות, כי לא על חנם גלו ראשונה לפני כל השבטים, וקראו חז"ל עליהם מקרא הזה [משלי כ' כ"א] נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך, עיין ברבה פ' מטות [כ"ב ט']:

ובכל זאת אחז"ל א) עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל. וידעת את אשר מרגלא בפומי תמיד אין יעקב שלא יפגענו לכן, ומעטי לכן שיפגעו בהם יעקב, שמור זה כי הוא אמת, ובחזון הדברים ותראם אמתיים. ורצוני כי ברית כרותה כל ת"ח וצדיק המכונה יעקב יש לו מצירים נגדו המכונים לכן, אמנם מעטים הם הרשעים האלו אשר ימצאו נגדם מי שהוא אחיהם ברמאות כיעקב נגד לכן. והוי יודע כי הרבה פעמים הפכתי בהם ומהם ומהמונם, ואמרתי להשמר מהם ולעשות העקוב למישור, ואמרתי לברוח מן הקטנה שבתרמיתם, ונכשלתי בגדול ממנו, ולא זה בלבד עמי הארץ והמוץ עם, אלא לומדי תורה ואפי' רבנים, כל שאין דובר אמת בלבבו ולא היושר והצדק מרכבו, הרחק דרכך ממנו הסר רגלך מנתיבו. והענין הזה אשר אתה בו קבלו באהבה, ועל כל גל וגל תנענע ראשך, וסוף הכבוד לבוא כי יושיע ה' עם קרובו:

ומ"ש שהרב אמר משם אמ"ו זצ"ל. לא שמעתי מפיו, ואולי התיר הרב לעצמו על דרך שאמרו חז"ל [פסחים קי"ב ע"א] רצית להחנק היתלה באילן גדול, ואל תאשימהו עבור זה. הנה נמצא בשכונתך ספר מטפחת ספרים למהרי"עב"ן, תמצא שם כי דבר גדול דבר הנביא ז"ל בענין זה, הלא ישתוממו רואיו וד"ל. ואני תמה על גוף הדבר שהתירו חז"ל לכזב בתורת אמת. ומה שאמרו חז"ל [ב"מ פ"ז ע"א] מותר לשנות מפני דרכי השלום,

הקהל שיזכו לטובת הנאה הלז בעירם, הם יוסיפו עוד מקופת הקהל דבר מה בכל שנה להרב אב"ד שלהם, ויהיה מחייב עצמו שבכל דרשה אשר ידרוש ברכים לומר דבר אגדה מספר בן אורי או מספר באר מים חיים, כדי שיוזכר שמו לטובה בכל עת וזמן עד ירויח ה' ויפוצו מעינותיו חוצה. וימנו על זה אפוטרופסים הגונים, ובראשם בן יחידו הרבני הנגיד נ"י, המשגיחים על כל הנ"ל. ומה טוב אם ימצאו מי שיעתיק ספרי הרב ז"ל, באופן שגוף הספרים כתיבת ידו יהיו שמורים, וההעתקים יותנו אחת לאחת ביד הלומדים הנ"ל, שנהיה בטוחים מכליון ואבידה. ואם דעת מעלתם ודעת היושר דאורייתא מסכים, נראה לפע"ד דלית טב מיניה, וגם הצדיק על מקומו ינוח על משכבותיו, וחיים לנו ולכל ישראל ורבנן. הכ"ד:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נט

שלום לך ושלום לעוזרך התלמיד הותיק שי':

העתרתני בדבריך ובגלגולי סבותיך אשר לא היה לי לנחת. ודע בני ותלמידי שי' כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל [במדבר ל"ב כ"ב], וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמדים על גבנו, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון היינו ידי שמים יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות, ונושאים ונותנים מוזרות בלבנה, ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו, והוא מש"ס ס"פ יה"כ [פ"ו ע"א] בענין חלול ה' דאין לו כפרה כלל ר"ל. ושיעור חלול ה' כגון רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר [שם], ובעו"ה שכיח בדברי הבריות למדן כזה יעשה דבר זה, והוא שגור בפיהם, ואפילו על חשד סברא בעלמא. והשתא אי נמי היה אותו הלמדן עושה כשורה ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי, אלא שלא נזהר עד שטעו בו אלו שותי שכר ועשאוהו מנגינותם, הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידו כל הדוים, והכתוב [תהלים ס"ו י"ב] צווח הרכבת אנוש לראשנו:

(א) צ"ל: אמר הכתוב ותהלים י"ח כ"ד.

חידושי הלכות

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ואגדות מהרש"א

טו

[דף טז ע"ב - יז ע"א]

מנין למנין כו' עכ"ל. וז"ל ששוב כשראה מרדכי אז שנתצטל בנין בהמ"ק צימי כורש כמפורש בס' עזרא לב[חזר לשושן צימי אסתר ושוב אח"כ עלה שנית לארץ ישראל צימי כורש שנצנה הצית דהיינו ציאה שניה דקאמר ולצקוף כתיב הצאים עם זרוצנל וגו' כמפורש בספר נחמיה לג[ומיהו אין סגרא דהנהו כוליה דחשיב דצאו עם זרוצנל וגו' מעיקרא עלו ושוב חזרו לשושן שוב עלו שנית כדכתיב בנחמיה הצאים עם זרוצנל וגו' וי"ל דודאי צ' הכתובים איירי צציאה ראשונה אלא משום דשינה בצסקין שני שינה לר[לחשוב מרדכי בחר ה' והוא רמז דגדול ת"ת כו': כ"ז זמן שבדרך בן גדיה קיים בו'. כפרש"י דאל"כ למה לא עלה עזרא עם זרוצנל וק"ק דצרוך גופיה למה לא עלה אז עם זרוצנל ורש"י גא ליישב זה דצרוך מת בתוך השנים הללו דהיינו באותן שנים קודם שהתחילו לצנות בהמ"ק צימי דריוש האחרון אבל אין זה מספיק שהרי צרוך היה חי בשנת שמים לדריוש האחרון כדאמרינן לעיל לה[שהיה מתנבא בשנת שמים לדריוש ואז התחילו לצנות בהמ"ק כמפורש בספר עזרא לז[באדין בטילת עצידת בית אלהא גו' עד שנת תרתין למלכות דריוש וז"ל דבאותה שנה גופה שהיא שנת תרתין לדריוש מת צרוך ולא עלה בתחלת צניס לז[: גרדו"ה ת"ת יותר מ**כבוד אב** בו'. מהא דמיייתי שלא נענש על אותן שנים שהיה צבית עבר אינו מוכח דגדול יותר מכבוד אב דבשוא לו נמי אין ראוי לעונש אלא דנקט האי לישנא דגדול ת"ת שסמך אלישנא דמתניתין דריש פאה לה[דמתן ות"ת כנגד כולם וא"ת למה נענש גם על אותן כ"צ שנים כיון דצרטון אב ואס וצמלואן הלך יעקב מסתמא מחלו על כבודם וחירץ צעל אמרי נועם צסם הר"י מפרי"ש שלצקוף י"ד שנה שהיה צבית עבר נתקברה דעמו של עשו ושלמה רבקה אמו את דבורה מנקמה אחריו לבית לכן והוא שהה שס כ"צ שנה ע"כ ועיין בצמפרשים צזה לט[: **שהיה יעקב אבינו בבית עבר** בו'. ובכמה מקומות אמרו ב[בית מדרשו של שס ועבר שהיה קצלה צידס דנציאים היו וכאן אמר צבית עבר לפי שסם כבר מת בשנת ג' ליעקב אבל עבר היה חי עד שהיה יעקב שמי שנים צבית לכן כדלקמן ביא[ומסברא קאמרינן שבאותן י"ד שנים שאין מפורש בקרא מה היה עסקו של יעקב מסתמא צבית עבר היה שע"כ קראו הכתוב בלב[יושב אהלים באהל של תורה צבית עבר בבי[:

ח"א דף יז ע"א ל"מה נמנו שנותיו של ישמעאל" בו'. פרש"י למה נמנו מה לנו לשנות הרשעים עכ"ל ואע"ג דאמר'י פ"ק דצ"צ ביד[דישמעאל עשה

משוזה מ"מ כיון שהיה רשע מעיקרא אין ראוי למנות שנותיו בתורה אי לאו משום יעקב ביה[:
בי"מר שקדשה ישמעאל" בו'. הוכרחו לומר שקדשה ישמעאל צחייו דאל"כ מנין לנו לומר דבאותו פרק מת וגראה דהוציאו זה מדכתיב ביו[וילך עשו אל ישמעאל דמשמע צחייו הלך אליו לישא צמו וקדשה אז דאל"כ אל ישמעאל ל"ל ואח"כ כשמת השיאה אחיה נציות מדכתיב ביו[אחות נציות : הדיה **יעקב מוצמן בבית עבר י"ד שנים** בו'. **יצא מישם ובא** לו **לארם נמצא בשעמד על הבאר** בו'. ויש לדקדק דא"כ מצית עבר אחר שהיה שס י"ד שנים הלך לארס נהרים וקרא כתיב ביו[ויאל יעקב מצאר שצע וילך חרנה ואמרינן צמסכת חולין צפ' ג"ה ביה[כי מטא לחרן כו' וחזר למקום שהתפללו אצותיו וכו' וסולם היה עומד צבאר שצע כו' מכל זה מוכח דמצאר שצע הלך לחרן ולא מצאר שצע לבית עבר ואחר י"ד שנים הלך לחרן ויש ליישב דצית עבר נמי צבאר שצע ולא הלך כלל מצאר שצע לבית עבר אלא שהיה מוטמן צבאר שצע צבית עבר מפני יראת אחיו עד אחר י"ד שנים הלך משס לחרן ותו לא מידי ויש רמז צמלות באר שצע שיש צו אומיות עבר וארבע עשרה ועוד נראה דאציו ילחק נמי היה לו צית המדרש כדאמרינן ציומא ביט[ילחק זקן ויושב צישיצה היה כו' וכל שלשה מדרשות של שס ושל עבר ושל ילחק צבאר שצע היו ורמז מצאר שצע אומיות ש"ס עבר"ה א"צ : **ועשה שם י"ח חדש שנאמר ויעקב נסע וגו' ול"מקנהו עשה סבות** גו'. ופרש"י הכא ויכן לו צית לימות החורף ועשה סוכות צ' פעמים צ' ימות הקיץ הרי י"ח חדשים כו'. עכ"ל ודריש ליה מדכתיב סוכות צלשון רצים וצית צלשון יחיד משמע דצ' פעמים עשה לו סוכות ופ"א צית אבל רישא דקרא ב[ויצא יעקב סכותה לא דריש דהיינו שס העיר וכן משמע מתוך שמעתין דקאמר הכא יאל לו מארס נהרים וצא לו לסוכות ועשה שס י"ח כו' הרי לך צהדיא דגס לפי הדרשה דצ"פ עשה סכות הניחו סכותה דרישא דקרא כפשטיה שהוא שס העיר אבל מפרש"י צחומש יא[נראה דרישא דקרא סכותה נמי דריש וכן הצין הרא"ס יבב[דצריז וכחצ צפירושז גמגומים ע"ש צארוך אבל לשיטתנו יתיישב הכל ויהיה פירוש הכתוב יג[ויצא יעקב לעיר סכותה ושהה שס ויכן לו צית ולמקנהו צחורף וגס שהה שס עד שצנה לו ולמקנהו סכות צ"פ צקיץ ותו לא מידי גיד[: **ובבית א"ל עשה ו' חדשים והקריב זבחים**. ויש לדקדק למה ייחסו כל הו' חדשים החקרים מכ"צ שנה לבית אל שהקריב שס וצחים דהא כמה מאורעות היו

צחומש א[עיניכס הרואות שאני אחיכס צמילה וכי פי המדצר אליכס צלה"ק עכ"ל דא"כ למה לא כלל את צנימין עמהס גם כי המילה ולה"ק אינו ראהי שהרצה אומות שהס נימולים ומדצרים צלה"ק שהוא לשון עברי ב[: **מאי משוב מצרים** בו' ייז **שדעת זקנים** בו'. דהיין הוא הטוב צצמינין מוקדס צטובת א"י כדכתיב ג[ארץ וגו' גפן ולפי שאין משא י' חמורים הכרחי כ"כ מיין אלא ד[דודאי לזקנים כיעקב דעתס נוחה ממנו לפי טעמס שהס מלונגיס והיין מחמס : **וישתחו ישראל על ראש וגו' תעלא בעדנא** בו'. ופי' וישתחו ישראל ליוסף על ראש המטה היינו שהפך עמנו ללד השכינה כפרש"י צחומש ה[והוא מבאר דצצרי הרא"ס ע"ש ויותר נ"ל לפי דרש דהכא מתפרש ראש המטה ג"כ על יוסף שהוא היה ראש וחשוב צמטתו של יעקב : **וידבר על לבם** בו' **שא"ל דברים** בו' י' **גרות לא** **יוב"ו** בו'. מספר י' גרות הס י' אחיו שמכרוהו והמשילים לגרות ע"ד ו[נר אלהיס נשמת אדס ואמר כי י' גרות לא יוכלו לגרות ו[לפי שאין טבע לנר שמכצה נר אלא אדרבה מדליקתו ציותר כן נעשה לי שע"י המכירה עליתי לגדולה וכמ"ש ה[אחס חשצתס לרעה אלהיס חשצה עלי לטובה וגו' : **ל"יהודים היתה** וגו'. זו תורה ובה"א **כי נר** וגו' בו'. דרשו כן דלפי פשוטו ה"ל למכתב היה אור כמו ט[היה אור צמוצצותס וע"כ דרשו היתה אורה זו תורה שנקראת צלשון נקצה צכ"מ ו' ויש לכון דדרש הזה כי התורה נתנה צעיון כמו לימוד התורה וצנעשה שהן המלות והתורה היא עדות לישראל כמ"ש יא[ואת העדות אשר אתן וגו' ויש גם צמלואיה שהס אות ועדות לישראל כמ"ש המפרשים והס שלשה השצת שנאמר צה יב[ציני וציניכס וכן התפילין כדתיב צהו ג[והיה לאות על ירך וגו' ווכן המילה שהוא אות צרית יד[ולכך גזר המן על אלו ציותר כפרש"י טו[לפי שהן עדותן של ישראל וכיון שנתצטלה גזירתו חזרו אלו עדות ליושנן אורה זו תורה כמ"ש לעיל ושמתה זו י"ט שהוא יום צציתה וכמ"ש טז[שחזרו מאבל ליי"ט וששון זו מילה שחזרו לה כמ"ש ו[ורצים מעמי הארץ מתיהדים דהיינו תחלה צצרית מילה ויקר זו תפילין שהוא כבודן של ישראל ע"ש יח[כי סס ה' נקרא עליך ויראו ממך שחזרו לזה כמ"ש ט[כי נפל פחד מרדכי וגו' : **צריך ל"מיימרינהו בנשימה** א' **מ"ט דבו"להו** בו'. נראה לפרש דמדכתיב ב[ואת עשרת צני המן יתלו וגו' וכתיב בא[ותלו אותו ואת צניו על העץ משמע ליה דעל עץ א' צפעס א' נתלו ויאלה נשמתן צצת א' ולא צזה אחר זה ומדחשיב לכו צהאי קרא כסדרן זה אחר זה לא תאמר שכן נתלו צזה אחר זה לכך צריך למיימרינהו צנשימה א' לרמזו שיאל נשמתן צצת אחת דצצת אחת נתלו ולא נכתצו הכא כסדר הזה זה אחר זה אלא שנתלו צעץ א' שעשה המן של ג' אחמה כדמסיק דכולהו צחד זקיפא אזדקיפו כסדרן זה תחת זה כמפורש צתרגוס בב[דחשיב להו כסדר הכתוב מלמטה למעלה מפרשגדתא עד ויותר וע"ד זה אמרו צירושלמי בג[איש צריש דפא ואת צסוף דפא כו' ויהיו כולם נכתצים תחת איש להורות כי כאיש אחד צפ"א נתלו כולם ועד"ז אמר נמי דוי"ו דויזתא צריך לממתחא צוקיפה כמורדיא דלצרת לצרת שס הנהר ומורדיא הוא עץ שדוחקים צו הספינה מן האצנים והמכשולים בד[וכעין זה פי' הערוך הכא נמי הכא ה"ק שצריך לנמתח ו' דויזתא כעץ פשוט וארוך צוקיפה ותלויה שעושין מעץ דויזתא הוא שנתלה למעלה מכולן צעץ ההוא כמפורש צתרגוס והו' ארוכה צו מלמעלה למטה שצעץ א' ארוך היו נתלו כולם מויזתא שלמעלה זה תחת זה עד פרמשתחא שנתלה למטה מכולס : **חזין מושריה זו ומ"כי בנען** בו' **של"א תהא תקבומה** בו'. עיין צמרדכי וצר"ן צזה צסם ר"ת ושירת האזינו נמי כן היא שיש צה נמי מפלתן של עובדי כוכצים דכתיב ביה[מראש פרעות וגו' ביו[ודס עבדיו יקוס וגו' : **מ"למד שבא מ"לאך וס"טרו** בו'. כנראה מפרש"י ממה שא"ל מה שאלתך צסוף משמע שהתחיל לדבר צצעס ואין הכרע כ"כ ועי"ל ממה שהיה חושב למספר ההרוגים ה' מלות וו' צני המן צששון זולת צשאר מדעיות מה עשו משמע דהרצה היו צעזיזי וכעס ע"כ : **יאמר בפה** מה **שכתוב בספר** בו'. פרש"י סדר המקראות כו' כי המן צקס וכו' ומה צשאתה אסתר כו' כל זה יאמר שנה שנה עם הספר כו'. וגראה דהיינו כמ"ד לקמן פ"צ בד[דקורין המגילה מאחר הדצנים האלה : **ומאמר אסתר קיים** וגו' **דברי הצומות לא** בו'. לפי פשוטו מאמר אסתר היינו מאמרה לחכמים לקיים ימי הפורים ולפי שלא הזכיר מאמרה ביה[צכל אלא בט[ותכתוב אסתר וגו' והיינו דאמרינן לעיל ל[שלחה להס אסתר קצעוני לדורות ומ"ה קאמרי דמאמר אסתר היינו שאמרה למלך לצטל מחשצת המן הוא קיים דצרי הפורים ואהא מתמה וכי מאמר אסתר למלך צלחוד עשתה זאת ולא דצרי הזומות ליל[ומשני דקושטא דכן הוא דהא והא גרמו והמקרא מחוצר למעלה דצרי הזומות וועקתס ומאמר אסתר קיים וגו' : **מ"למד שפירשו ממנו סנהדרין** בו'. דהיינו אחיו חציריו שהיו מכלל אנשי כנסת הגדולה : **מעיקרא כתיב אשר באו** בו'. פרש"י צימי כורש כשעלה עם זרוצנל כו' כ"ד שנה היה צין

מהר"ם שי"ף

דף טז ע"ב גמ' יאמר בפה מה שכתוב בספר בו'. ר"ל לקרות המגילה שניתן ליכתב ע"פ הרמז מ"ש כתוב זאת זכרון צספר וכדלעיל עד שמנאלו לו מקרא כו' כתוב זאת וגו' עד צספר מה שכתוב צמגילה כו' ודלא כפירש"י דר"ל יאמר צפה לקרות עם הספר ר"ל מגילה המונחת לפניז ולא צעל פה דא"כ לא קשה מידי פרק צ' אמתני' דקראה על פה לא יאל פריך מנה"מ אמר רצא דכתיב מזכרין וגו' ואתיא זכירה זכירה כו' אמאי לא יליף מהכא יאמר עם הספר לפירש"י וק"ל : **ס"ליק פירקא**

הגהות והערות

לא[וזעקתס. לב[עזרא ד, ה ושס פסוק כד. לג[נחמיה ז, ז. לד[תיבת "שינה" נראה כמיותר. לה[דף טו ע"א. לו[עזרא ד, כד. לז[וברש"ש כתב דבמדרש חזית (שה"ש ה, ה) יש טעם אחר מדוע לא עלה ברוך ואשתמיטיה לרבינו. ובדברי פנחס כתב דבירושלמי מקשה כן משני שהיה זקן ואפילו בעגלה קלה שנושאין בה זקנים לא היה יכול לנסוע, והן הן דברי המדרש שציין הרש"ש. לה[פאה פ"א מ"א. לט[יעויין מש"כ בזה ברבינו בחיי בראשית כח, א. מן ערך רש"י בראשית כה, כב עה"פ ותלך לדורש את ה'. מא[דף יז ע"א. מב[בראשית כה, כז. מג[וברש"י שם פירש אהלו של שם ואהלו של עבר. ובודאי שכל זמן שהיה שם חי עד שנת ג' ליעקב כמ"ש רבינו ישב גם בבית שם. מד[דף טז ע"ב. מה[ובטו"א דחה מכח קרשיא זו פירוש רש"י ומיאן בתירוך רבינו. ופירש הגמ' בענין אחר. ועי"ע בישוב קרשית רבינו באהבת איתן על העיץ יעקב. מו[בראשית כח, ט. מז[שם שם, י. מזח[דף צא ע"ב. מט[דף כח ע"ב. נן נדצ"ל "ויעקב נסע" סכותה. נא[בראשית לג, יז. נב[בפירושו לרש"י שם. נג[נדצ"ל "ויעקב נסע" לעיר. נד[ועיין בריטב"א מה שכתב בזה.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 111

איינען אנדרען אונד בעסערען סוביעקט אויף צו נעהמען:

ביא דער אויפנאמע איינעס יינגלינגס וויא פארגעשריבען, זאללען מייע אדמיניסטראטארען אדער סוקסעסארען אימער אים אויגע האלטען, ווען עס מעגליך איזט, איינען זאלכען יינגלינג אויס מיינער אנפרוואנדטען פאמיליע צו פינדען, דער אלסדאן דען פארצוג האבען זאלל פאר איינעס מיר ניכט אנפרוואנדטען, מיט פארבעהאלט דאס ער ניכט וועניגער מיט גוטעס וויללען אונד אייפר בעזעעלט אונד מיט גייסטעס פרמעגען בעגאבט זיין צור ערריכונג מיינעס ענדצוועקס וועלכעס אייגענטליך אונד דייטליך איזט, טוגענדהאפטע יינגלינגע צו דער פאללקאממענע קעננטניס דעס תלמוד אונד קאממענטארען צו ערציעהן אונד וויא געזאגט ווירד ער מורה הוראה בישראל זיין קענען, ווען אלזא קיין זאלכער יינגלינג אונטער מיינער פאמיליע צו פינדען איזט, זא זאללען מייע אדמיניסטראטארען אדער דערען סוקסעסארען לעדיגליך דארויף אכט געבען, דאס דער יינגלינג דען זיא דאצו ערוועהלען, מיינער פארגעשריבענע בעשטיממונג אונד מיינעס ענדצוועקס ענט שפרעכע. עכ"ל העתק הצוואה הנ"ל. ומכאן ולהלן יועתק פה תשובת שאלה וז"ל:

תשובה ט

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ג' דסליחות תקפ"ג לפ"ק. במיעל שתא תיתי שלמא רבא מן שמאי וברכתא במסויף תלתא, בני ריכא ובר ריכא, וחיי אריכא, ומזוני רוויחא, לידיד נפש כל חי, ה"ה הרבני הנגיד המפורסם צדיק וגשגב כש"ת מו"ה הרש לעהרן נ"י:

יקרתו הגיעני תמול, נפשו היפה איותה לדעת דעתי הקלושה בהא דשאלנא קדמיכון **אודות גביר אחד שבק חיים לכל חי וציוה קודם מותו ומינה אפטרופוסים נאמנים והפריש סך מסויים להיות קרן קיימת ומהפירות יעשה דברים טובים לתיקון נשמתו תהא צרורה בצרור החיים. ופונקט אחד לבחור יניק וחכים אחד בחור וטוב הראוי**

יאהרען אונד ניכט איבער 15 יאהרען אלט, דער זיך דען טאלמודישען שטודיען ערגעבן וויל, אויף איהם דאמיט אין זיינער ערציעהונג בעהילפלליך צו זיין, איהן צו דער פאלקאממענסטען קענטניס דעס תלמוד אונד דער ראבינישען לעהרען צו לייטען, ער זאלל אויך אונטערריכט אין דער לאנדעסשפראכע, שרייבען אונד רעכנענקונסט נעהמען, אבער הויפטזעכליך מיססן ^{וויינע} שטודיען דעם תלמוד אונד דען ראבינישען קאממענטארען אים העכסטען גראדע געווידמעט זיין אום ענדליך אים שטאנדע צו זיין, מורה הוראה בישראל, דאס איזט, וואס זיינע תלמודישע קענטניס בעטריפט איינען יידישען אבער ראבינער זיין צו קענען, אונד נאכדעם צור פערפאלקאממונג זיינער ראבינישן שטודיען היער אים ארטע אדער אנדערסווא אין דיזעם קעניגרייכע קיינע געניגזאמע געלעגענהייט איזט, אונד דאצו בעסערע געלעגענהייט זיין זאלטע אויף דען יידישן זעמינאריען אדער האהען שולען אים אויסלאנדע, זא זאללען דיא פארגעשריבענע יעהרליכע 200FL. איהם דאצו דיענען אונד זאלל דער זעלבע שטודענט דיא פארגעשריבענע יעהרליכע 200FL. פארטוועהרענד בלייבענד געניסען בים ער דאס אלטער פאן 25 יאהרען עררייכט האבען ווירד:

אבער דיעזעס אללעס אונטער דעם גענויסטען בעדינג, דאס דרזעלבע יינגלינג אדער שטודענט זיך אלס איינען וואהרען גאטטעס דיענסטיגען יודען רעליגיעס אונד אלדא אויך מאראליש בעטראגען, אונד דאס ער זיך מיט ערנסטעם פלייסע דעם תלמודישען שטודיאום ערגעבע אונד געהעריגע פארטשריטטע דארין מאכע:

ביא מאנגעל פאן דעם איינען אדער פאן דעם אנדרן געמעס דען איינזיכטען מיינער אדמיניסטראטארען אדער דערען סוקסעסארען (אימער אים אויגע האלטען, ווען עס מעגליך איזט) געבע איך איהנען דיא פאלמאכט, אהנע דאס זיא נעטהיג האבען איהרע אורזאכען דאפיר אפפען אס טאגע צו לעגען, איהם, דעם יינגלינג, דאס פארגעשריבענע יעהרליכע אונטערהאלט ענטזאגען אונד ענטציעהען צו קענען, אונד אן זיינער שטעללע

שמשפיקים שנים במעות המתוכן. ד' אי רשאים לשנות משום דהוה גזל בחור עני אחר אשר היה זוכה לשלחו חוץ למדינה וללמוד שם. ה' אי איכא משום מצוה לקיים דברי המת:

(א) פשוט יותר מביעא בכותחא שיפה עשה, ומנהג אבותינו ורבותינו הקדמונים ניהג שהרחיקו נדוד מביתם להרחיק עצמם מגעגועי אבותם ומדאגת אשה ובנים, ואפי' רבינו הקדוש אשר כל ישראל השכימו לפתחו ושכיחי מתיבתא גבי' טפי כמבואר פ"ב דנדה דף י"ד ע"ב, מ"מ פסיק לר"ש בריה למיזל לבי רב תריסר שני כמבואר במס' כתובות ס"ב ע"ב, ואפי' מא"י לחו"ל נדוד ללמוד תורה אע"ג שהיו שם בא"י ישיבות, כמ"ש תוס' במס' שבת ט"ז ע"ב ד"ה הא לן וכו'. ומה שהקשו שם מברכות [מ"ד ע"א] אינהו אכלי ואנן ברכינן, תירצו יפה בקידושין למ"ד ע"א [ד"ה הא] בסוף הדיבור, וכוונת תירוצם מבואר שבני א"י שנתעכבו בבבל זמן זמנים ואכלו שם מפירות בבל היה לו להודיע להם נוסח הברכה שמברכים פה בבבל ולא נוסח שיברכו כשיחזרו לביתם, משא"כ התרת חגורה במס' שבת שפיר אמר לבני א"י שלומדים לפניו כי לא שינו מלבושיהם ונתעטפו ונתחגרו בחגורה של בני א"י (ו)גם בבבל, ע"כ אמר להם כאשר הם צריכים עתה. ומבואר מזה שלא נשארו שום תלמידים בעירם כולם החליפו אלו אלו להתם ואלו באו לכאן, דאל"ה לא היה לו להניח לומר הדין הראוי לבני מדינתו משום נכרי הבא מארץ רחוקה, אלא ע"כ חליפות למו. עיין ברא"ש ר"פ אשה שנתארמלה סי' ה' מייתי ירושלמי דר' אבהו שלח רבי חייא בריה לטבריה, אע"ג שר' אבהו גופיה היה גדול ורב גובריה:

ובספ"ק דמגלה [ט"ז ע"ב] אמרינן גדול ת"ת יותר מכבוד אב ואם שהרי י"ד שנים שהיה יעקב אבינו נטמן בבהמ"ד של עבר לא נענש, וצ"ע דלמא על אותן י"ד שנים ששמר באשה בבית לבן לא נענש דגדול פריה ורביה יותר מכיבוד או"א, וכן כתיב [בראשית ב' כ"ד] ע"כ יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, ועל י"ד שבבית עבר נענש דת"ת אינו חביב ככיבוד או"א, וצ"ע לכאורה. וי"ל דפ"ו הו"מ לקיים בביתו לולי שהוא גרם לעצמו

לעמוד בהיכל מלכו של עולם ית"ש ללמוד וללמד לשמור ולעשות עד יצליח להוראה, ואותו היניק לא יהיה פחות מבין עשר שנים ולא יותר מבין ט"ו שנים, ולו יותן לסיועת לימוד תלמוד ופוסקים סיוע סך ב' מאות זהו בכל שנה עד יגדל ויהיה בן כ"ה שנים, ובתנאי כפול כמה פעמים שירחיק נדוד וילמוד בישיבה חוץ למדינה דוקא, והטעם מפורש כי איננו רואה במדינה עצמה שום מקום מוכן מוצלח לישיבה והרבצת תורה, ורשות ניתן להאפטורפסים לבחור הבחור ההוא ועין השגחתם יהיה עליו שיעסוק רק בתורת ה' וביראתו כל היום, אלו דברי הצוואה כפי שהועתקה לפני:

והנה האפטורפסים לא מצאו בן יותר מוכשר וחרף כ"א בן ותיק של רב אחד מגאוני המדינה ההיא ושלחוהו חוץ למדינה לישיבת גאון אחד, והתחבר עמו עוד יתום עני אחד שנשתלח גם הוא לשם מחברת ת"ת, ושמשו החברים בישיבה שנה ומחצה, ובעו"ה נטלה העטרה ונתמעטה כבוד התורה שם וחזרו ב' הבחורים לביתם, ועתה אין הרב מרוצה להחזיר בנו לישיבה אחרת, באומרו כבר התחכם על אותה הישיבה כפי מסת פלפול התלמידים, והרב קיבל עליו ללמוד עם שני הבחורים בעצמו דרכי הפוסקים, באופן שבמשך חמשה שנים יעמיד אותם על הנסיון כהוראת או"ח וי"ד, וביקש שהאפטורפסים יתנו סך ב' מאות זהובים הנ"ל לשני הבחורים ביחד בנו והיתום, ולא יצאו עוד החוצה לשמש לפני רב אחר בישיבה חוץ למדינה, ומעתה נפל ספק אם יש רשות לעשות כן, כי לכאורה ירבה זכות הנודד ז"ל להגדיל תורה ולהאדיר טובים השנים מן האחד, או אין להם רשות לשנות ממה שצוה והקפיד דווקא שילכו חוץ למדינה. ע"כ תורף השאלה:

תשובה. ואנכי לא ידעתי מה מצאתם בי לממש כליי וביתי ריקם בעו"ה אין לחם ואין שמלה מבוררת בהלכה, גם לשלחו למרחקים כל כך, אך מה אעשה רצון יראי ד' אעשה ואענה מה ישים ד' בפי אותו אשמור לדבר, ויהיו לרצון אמרי פי, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ריש דברים נבאר אי יפה עשה וקפידא רבה איכא שצוה שיצאו דווקא ללמוד חוץ למדינה. כ' אי כבר יצא ידי חובתו בשנה ומחצה. ג' אי איכא תוספת זכות במה

בושתה טרם שנסייע לזה לקיים מצות עשה, כי אם אין לו פטור ממ"ע, משא"כ אדם שרוצה למכור ס"ת דבעינן מעלין בקודש צריך שיקום מצוה רבה דוקא. ודע דכל זה אם אינו מוצא ללמוד או לישא כלל, אבל זולת זה אע"ג דמצוה גדולה היא מ"מ פליג שאלתות פ' אמור וצ"ע לדינא עכ"ל על הגליון א:

וצ"ע לכאורה בתוס' ביצה ה' ע"א הא לן והא להו שהקשו על ר' יוסי דעירובין שהיה בא"י, ומאי קושיא דלמא ר' יוסי קאמר כן לתלמידיו שהיו לפניו מבני בבל. ועפ"י דברי תוס' קידושין הנ"ל י"ל קצת. אבל היותר נ"ל עפ"י דאיתא במס' גטין וי"ו ע"א עשינו עצמנו כבבל כא"י לגטין מצי אתא רב לבבל, פירש"י וקבע ישיבה בסורא ושמאל בנהרדעא, אבל מעיקרא לא, אע"ג דמשגלה יכניה לבבל והחרש והמסגר עמו לא פסקה תורה מהם עכ"ל, א"כ י"ל כיון דלא הי' ישיבה בבבל בזמן המשנה לא נדרו הלכו בני א"י בבבל ללמוד, אע"ג דעכ"פ בני בבל הלכו לא"י, מ"מ כיון שעמדו לפני ר' יוסי בני א"י ג"כ לא היה לו לומר דינו לפני בני בבל הבאים ממרחק ולמישבך בני אתריה כמ"ש לעיל, ויפה הקשו תוס' בביצה ה'. אבל במס' שבת וברכות ובשאר דוכתא הוה בתר דנקבעו ישיבות בבבל ע"י רב ושמאל אזי החליפו מקומותם כמו שהוכחנו לעיל:

אכתי פש לן גבן מה שעומד לנגדינו הא דר' אביתר בגטין וי"ו ע"ב דקרי עליהו דהולכים ללמוד תורה למרחקים ויתנו את הילד בזונה, וע"ש תוס' ד"ה ויתנו וכו', ולמסקנא התם אמרינן ר' אביתר אסכים מאריה על ידו, וא"כ תקשי כל הני שהבאתי לעיל, ודבר תימה הוא לכאורה. ומצוה ליישב ולמימר דאדרבא מהכא מוכח ככל דכתוב ומפורש לעיל, והיינו קפידתו דרב יוסף דאמר לאו בר סמכא הוא, עפ"י מה שאבאר, דהנה הכותב קרא לצחות ומליצה בעלמא ולא שיהיה כן כוונת הקרא מותר בלא שרטוט כמבואר בתוס' [ד"ה א"ר]

הבריחה מפני עשו, וראוי לקבל ע"ז קצת עונש, משא"כ לשמש בבהמ"ד של עבר א"א לקיים בביתו, אעפ"י שלמד ושמש יצחק אביו כל ימיו מ"מ הא עדיף טפי, א"כ כיון דא"א לקיים בענין אחר אפי' לא הי' בורח מפני עשו היה ראוי לכך, א"כ לא נענש על אלו י"ד שנים. ועיין מג"א סי' תמ"ד ס"ק י"ג דבריו קצת מגומגמים הארכת במקום אחר:

ועיין בתוס' מס' אלילים י"ג ע"א ד"ה ללמוד תורה וכו' כתבו בשם שאלתות דרב אחאי דללמוד תורה ולישא אשה קיל ע"ש, ובספר טורי אבן באבני מלואים שלהי מס' חגיגה [ב' ע"ב] לא תוהו בראה (הב'), לא ידע מקומו איה, וגם נתקשה בסתירת דברי השאלתות שבתו' שלהי פ"ק דב"ק [י"ז ע"א ד"ה והאמר] ע"ש, והנה מקומו מוכשר לו בשאלתות פ' אמור [שאלתא ק"ג] יע"ש. והסתירה לק"מ דנהי דעצם ת"ת עדיף מ"מ הכא דיכול ללמוד גם בביתו ולא יטמא בבית הפרס, וכן לישא אשה באופן שלא יצטרך לטמאות, ורק אותו החביבות שיש בלימוד לפני רב דוקא או לישא דוקא אשה זו באופן זה, דאעפ"י שהוא מצוה מ"מ קיל משארי מצות, ע"ד דברי מג"א הנ"ל, וכן הוא בתוס' בכורות כ"ט ע"א [ד"ה היכי] ע"ש. ומהתימה על הגאון טורי אבן שנעלם כל זה ממנו א:

ובגליון מג"א שלי סי' קנ"ג סק"ט כתבתי וז"ל צ"ע בתוס' גטין מ"א ע"ב שם [ד"ה לא] וב"ב י"ג ע"א סוף ד"ה שנאמר וכו' וק"ל א דמוכח דס"ל דמשום אשה דלא מיפקדא אפ"ו רק לשבת יצרה דדברי קבלה לא מוכרים ס"ת, אבל איש דמיפקד נמי אפ"ו וה"ל תרתי פ"ו דאורייתא ושבת יצרה דקבלה, ע"ז נעשה מצוה רבה ומוכרים ס"ת. ועיין ב"ש סי' א' [סק"ב] משמע דלא עדיף שבת דאשה ממצוה דלערב אל תנח דזכר שכבר קיים פ"ו, דתרווייהו דברי קבלה נינהו. ומ"ש אלי' רבה [סקי"ב] מש"ס כתובות [ס"ז ע"ב] דלהשיא יתומה קודם משום בושתה מרובה. י"ל להקדים דוקא ולא לדחות. א"נ לענין מצות צדקה מוטל עלינו להסיר

סי' כ' ד"ה ואגב, וש"נ. וראה עוד ח"י גיטין מ"א ע"ב ד"ה שנאמר.

ד' וכ"כ בקיצור בחי' שבת ט' ע"ב ד"ה הא.

א) וכ"כ בשו"ת יו"ד סי' רנ"ד ד"ה והנה המוכר, וש"נ.

ב) בלקוטי חב"ח חלק ח' הגי': ונ"ל.

ג) נדפס לפנינו על גליון השו"ע, וכ"כ בשו"ת אה"ע ח"א

אשר עשית הדבר הזה שהלכת בזריות לשמוע, ואז לא חשבת את צנך ומאחר שכבר ראית גודל לדקתו ונחמנה להצחו אללו צעציל זה צרך אצרכך צרכה כפולה ומכופלת על שני דברים אלו והצן:

הנה הוּמַנְטִיזְם וּדְקָדִיקִים לֹוֹה לֹא כִקְרָא הַנְּסִיּוֹן עַל יִלְחָק כִּי הוּא הִי' הַנְּשַׁמָּע, וְכִ"ל פְּסוּעַ כִּי יִלְחָק שְׁחִי' בֶּן אֲצִרְחָם וְכַתְּגִל וּקְטִנוֹתוֹ בְּאֻמּוֹת אֻמּוֹן אֲשֶׁר חָקַק אֲבִיו צִלְצֹו סִלְרִיךְ לְוַסְיֹו כַּפְּסֹו לֵה', וְלֹא הִי' חִידוּשׁ כִּ"כ כֹּוֹו בְּאֲצִרְחָם שְׁחִי' בֶּן תִּרְחָה, וּמַעֲלָמוֹ נִתְעוֹרֵר לְהַחֲזִיק ה' כִּ"כ עַד שֶׁכֹּלָה לְשַׁמּוֹעַ בְּכוֹ יִמִּידוֹ הוּא חִידוּשׁ יוֹתֵר הִרְבָּה, וְאִכּוֹ כִלְמוֹד מֵאֲצִרְחָם הַגָּם שְׁאִין לֹוֹ אֵצ כִּיִּלְחָק וְלֹא נִתְגַּדְּלוּ בְּצִית אֲצִרְחָם כִּיִּלְחָק, וְ"וֹו כִלְמוֹד מֵאֲצִרְחָם, וְלִכֵּן אֲמֵר הַקְּרָא הַצִּיעוֹ אֵל אֲצִרְחָם אֲצִיכֶם שֶׁהוּא מַעֲלָמוֹ הַתְּעוֹרֵר וְלֹא הִי' אִדָּם שֶׁקְרָא לְהַקְצִ"ה אֲדוֹן אֵלָּא הוּא וְעִי' וְהֵם שֶׁכַּתְּבוּ צַפ' נח ככ"ל:

כִּי צִרְךְ אֲצִרְכְּךָ עִי' רַע"י, וְכִ"ל עַפ"י הַמִּדְרָשׁ לֹוֹה מַעֲסֵלוֹ לִכְכָּבִים וְהֵם כְּכָבִים אִין צִהֶם קִבְּלָה וְשָׁנָה כִּךְ יִשְׂרָאֵל, וְאֻמּוֹר זִ"ל אִין כִּלִּי מִחִיזִיק צִרְכָה לִיִּשְׂרָאֵל אֵלָּא הַשְׁלוֹם שְׁאִין הַצִּרְכָה מִחִיזִיק אֵלָּא כַּשֵּׁם שְׁלוֹם וְהִיכּוֹ אִינוֹ מִחִיזִיק שְׁחִי' בְּחִזְקָה וּמִחִיזִיקוֹת, וְהֵם כִּי צִרְךְ אֲצִרְכְּךָ צִרְכָה מִחִיזִיקוֹת צִרְכָה כַּפּוּלָה וְהִרְבָּה אֲרָצָה זֶרַעַךְ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם שְׁאִין צִהֶם שֶׁנָּחָה וְעִי' זִי מִחִיזִיקוֹת הַצִּרְכָה וְצִדְרוֹשׁ הָאֲרָכָתִי וְאִכּוֹ"ו:

וְשַׁמְתִּי זֶרַעַךְ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל עַל שֶׁמֶת הַיָּם, כִּ"ל שֶׁהַצִּיעוֹ הִי' שְׁחִי' בְּגִדּוּלָה כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְ"וֹו לֹא יִצְעוּ וְלֹא יַעֲבֹדוּ עֲלֵיהֶם וְהֵם הַזְּדוּכִים לְהַשְׁעִיפֵם בְּחִלּוֹת הַזְּמַנִּים כְּדִכְחִיז גְּבִי רַע"י, וְהַרְשָׁעִים כִּים כִּגְרָם הַשְׁקָעוֹ לֹא יוֹכֵל, וְהֵנָּה חוֹל הַיָּם הוּא הַמַּעֲבָד הַשָּׁמַיִם שֶׁלֹא יַעֲבֹד גְּבוּלָם וְלֹא יַשְׁמָעוּ הַעוֹלָם, וְהִיכּוֹ צִרְכָה ה' כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל הַיָּם וְיֵשׁ לְהַאֲרִיךְ:

בַּמִּדְרָשׁ כַּחוֹז וְיֵצֵא אֲצִרְחָם אֵל לַעֲרִי, וְיִלְחָק הִיכֵן הִי' שְׁלַחוֹ לְלַמּוֹד חוֹרֵה בְּצִית וּמִדְרָסוֹ שֶׁל שָׁם, וְצִי"ח כְּתִקְשָׁה לֹוֹה לֹא לְמוֹד אֵלָּל אֲבִיו שֶׁגִּ"כ זָקֵן וְיֵוֹשֵׁעַ צִיִּטְיָה הִי' כְּדִאִיתָא צַפ"ס וּמִדְרָשׁ, וְתִיכֵן אֲוִלִי בְּצִית וּמִדְרָסוֹ שֶׁל שָׁם מִחִדְדִי עַפ"י וְכִ"ל דִּל"ק דְּמִרְבָּה יִצִּיבָה וּמִרְבָּה חֲכָמָה שְׁמוֹנֶה עָשָׂר מִרְבּוֹת וְכָוֶה מִכִּים לְחוֹרֵה וְכֵן אֻמּוֹר זִ"ל וְעוֹז שֶׁיִּשְׁלַחוֹ הָאֲבוֹת אֵת בְּנֵיהֶם מַעַל פְּנֵיהֶם לְמִקְ"א שָׁשׁ יִהִי שׁוֹקְדִים בְּחוֹרֵה וְכֵן עָשָׂה אֲצִרְחָם: **עוֹד** הַקְּשָׁה צִי"ח לֹוֹה שְׁלַחוֹ דְּוֹקָא אֲחֵר הַעֲקִידָה לְצַהוֹ"ד שֶׁל שָׁם, וְכִ"ל לְחִיּוֹת כִּי בְּשִׁלּוֹחַ הָאֵצ אֵת צִוֹ מַעַל פְּנֵי יֵשׁ בֹּו סָנִי דְּצִרִים מַעֲבָכִים, א' אֲוִלִי לֹא יוֹכֵל הַצֵּן הַקֵּךְ וְעוֹגֵו מֵאֲדוֹד וְנִפְסָו קְסוֹרָה צִנִּפֶס אֲבוֹתִיו לְסַבּוֹל שִׁירְחִיק כְּדוֹד מֵאֲבוֹתִיו גַּם אִם יוֹאֵל שָׁם כֹּל לְרִבֵּי וְהַצִּוֹת יִחִזְקוּ עַל יְדוֹ, גַּם יֵשׁ לְחוֹשׁ אֲוִלִי תַחַת שִׁיעֵלָה מַעֲלָה וְעֵלָה יִרְדּוּ מַעֲלָה וְעֵלָה יִתְחַצֵּר עַם מִרְעִיעִים וְיִלְךְ דְּרָכִים עַקְלָנוּת, לִכֵּן לֹא שְׁלַח אֲצִרְחָם אֵת יִלְחָק לִיִּטְיָה הַגָּם שִׁיעֵר אֵת כַּפֶּס בְּכוֹ כִּי לְדִיק הוּא וְ"וֹו אֵל תִּאֲמִין כְּחִיב, וְגַם מַעֲסוֹם טַעַם הַרְאָשׁוֹן אֲוִלִי לֹא יוֹכֵל לְסַבּוֹל הַרְיָחוֹק מֵאֲבוֹתִיו, אֲבָל אֲחֵר הַעֲקִידָה שֶׁרָאָה גּוֹדֵל לְדַקְחוֹ וְעוֹדֵר לְצִוֹ שֶׁלֹא חָס עַל כַּפֶּסוֹ וְהִלֵּךְ לְהַשְׁמָע לְפָנֵי ה', קו"ח שֶׁלֹא יִהִי חָס עַל עֲלָמוֹ וְלֹא יִקְשָׁה לוֹ לְחִיּוֹת רַחוּם מֵאֲבוֹתִיו לְכַבֹּד ה' וְחִוְרָתוֹ לְהַרְבּוֹת חֲכָמָה וְדַעַת אֵת ה', וְגַם אִין מִקְוִים לְחוֹשׁ שִׁיעֵרָה מִדְרָךְ הַחִיִּים וְלִכֵּן צִעַח לֹא אֲצִרְחָם לְשִׁלְחוֹ מֵאֲחֵר אֵל צַהוֹ"ד שֶׁל שָׁם, הָאֲרָכָתִי לַעֲת הַלְּוֹךְ:

פרשת חיי שרה

וַיִּדְרִין חִי שָׂרָה, בְּמִדְרָשׁ יוֹדֵעַ ה' יוֹנִי תַמִּימִים וְנִמְלָתָם לַעוֹלָם תְּהִי וְכִ"ל עַפ"י ש"ס שָׂרָה זָקִיכִים אֲשֶׁר הָאֲרִיכוֹ יוֹמִים אֲחֵר יִתְשַׁע יוֹמִים הָאֲרִיכוֹ סָכִים לֹא הָאֲרִיכוֹ וְעִי' רַע"י וְהַרְשָׁעִ"א צַה"א פִּלְגִי כִי יוֹמִים הִיכּוֹ יוֹנִי לַעַר וְסָכִים הֵם שֶׁל עוֹבָה, וּמִקְשָׁה הַש"ס לְמוֹעֵן יִרְבּוֹ יוֹמִים וּמִחִרְץ הִיא בְּצִרְכָה כְּחִיב וְאִין לוֹ מוֹזֵן רַק עַפ"י דּוֹמָק כַּפִּירֶשׁ"י שָׁם וְכִ"ל כִּי בְּאֻמַּת לְלִדִיק גְּמוֹר

מתתקע"ד דורות שנקמטו קודם מתן תורה, והן הן עזי פנים שבכל דור ודור (חגיגה יד, א).

ובאשר ראה התנא עזי הפנים הרבה בבני דורו **מלאור**
 עזי פנים לגיהנם **אמר עכשיו אני מקוה שיבא משיח שכבר כלו כל**
ויה"ר שיצנה ציהמ"ק אותם הדורות אחר שהם כל כך הרבה בדור הזה.
 וזהו שמצינו שאחר משנת (אבות ה, כ) "עזי פנים לגיהנם", אמר "יהי רצון
 שיבנה בית המקדש" כו'¹¹. והטעם כדפירשתי, שאין בן דוד בא עד שיכלו
 אותן הנשמות שבגוף (יבמות סב, א). וכל הד' סבות שהם החומר והפועל
 והצורה והתכלית, כולם הם נפסדים אצל עז פנים. החומר שהוא הדם הוא
 נפסד אצלו שהרי אינו מתבייש ולא אזיל סומקא וכו' (עי' ב"מ נח, ב ובתוס'
 ד"ה דאזיל), וכן הצורה שלו נפסד שהרי הוא עז פנים, וכן הפועל שלו שהוא
 האב והאם אינם טובים כי מן הטוב לא יצא רע, וכן התכלית שלו נפסד
 שהרי תכלית עז פנים לגיהנם. רמז לדבר "והיה אם לא חפצת בה" הנאמר
 בבן סורר ומורה (דברים כא, יד), שהוא ראשי תיבות של "חומר פועל צורה
 תכלית". ולכך לא תחפץ בה, לפי שכולם נפסדים אצל הבן הנולד מן האשה
 השנואה בלקוחיה כמו יפת תואר¹².

ועיקר קיום כיבוד אב ואם הוא שהבן מטיב דרכו, **עיקר כיבוד אב ואם**
שאז משמח את האב כמו שנאמר (משלי י, א) "בן **מה שהבן מטיב דרכו**
חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו". ולכך לא חשש
יעקב על מצות כיבוד אביו כשהיה נטמן בבית שם ועבר¹³, שאין כבוד אב
ואם גדול מזה. והאב נזכר תמיד על צדקת הבן שנאמר (בראשית כו, ה)
 "עקב אשר שמע אברהם בקולי" וגו'. שאין ספק שכדאי הוא יצחק לבדו
 להתכרך בשביל מעשה עצמו, ולא הזכיר אברהם אביו רק בשביל שהוא

11. השוה כל זה באגרת הטיוול חלק הדרוש אות ע ד"ה עז.

12. עיין סנהדרין דף קז ע"א: כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה.

13. כ"כ רבינו לקמן ספר זה פ"ג, שיעקב נטמן בבית שם ועבר י"ד שנים, וכ"כ בספר
 באר מים חיים פ' וירא (יט, כב) עמ' מז אות מ, ופ' ויצא (כט, כא) עמ' עג אות ז,
 ובספר אגרת הטיוול חלק הרמז אות א ד"ה אמת. וכנראה שאגב שיטפא כתב כן,
 שהרי יעקב היה בן נ' שנה כשמת שם, כדאיתא בסדר עולם רבה סוף פ"א. והכי
 מדיוק במגילה דף יז ע"א: ארבע עשרה שנים דהוה בבית עבר.

גורם לצדקת בנו. וכן להיפך רשעת הבן תולה גם כן בקלקול מעשה האב. וזהו שאמר שלמה עליו השלום "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה"¹⁴. פירושו, דרך האדם שתקהנה שיניו כשהוא רואה את חבירו האוכל בוסר, אבל כאן שהאבות מתו כבר לא היה ראוי להקהות שיני בניהם שיעמדו תחתם לאחר זמן, אבל אין זה רק שדרך הטבע להקהות גם כן את שיני המהרהר באכילת הבוסר, וכן נמי לא ימלט שהבנים מהרהרים תמיד בגידולם הרעים שראו בבית אביהם ועל ידי כן יאחזו גם הם דרכי אביהם בידם, על כן ראוי להפקד עליהם גם כן עון האבות. וגם פעמים הרבה שהאבות מתו ולא השלימו את הרעה אשר יזמו לעשות ועמדו הבנים והשלימה אותה ואין הענין נקרא רק על שם הגומר. וזהו שתרגם אונקלוס על (שמות כ, ה ודברים ה, ט) "פוקד עון אבות" וגו' — "כד משלמין בניא למחטי בתר אבהתן", וזה מבואר.

ובמדרש המדרש כוונת המדרש
מי שמגדל בן שאינו הגון לחותך בשר או לחם בסכין חדה וחותך את ידו או למה הדבר דומה
שהדליק נר ללמוד לאורו ונפל על בגדיו ושרפם.
ונראה שכוונת משל זה לומר שהלחם והבשר שחתך לצורך פרנסת בן זה העומד על דרך רע הוא לעצב וליגון האב כאלו חתך את ידו, וכן הנר שהדליק לצורך לימוד אותו הבן כאלו נפל הנר על הבגד ונשרף. ונקט פרנסה ולימוד שהם הדברים שהאב עושה לבנו (עי' קדושין כט, א) כדפירשתי.

ובן מצינו בפרק במה מדליקין (שבת ל, ב) גבי צינור מאמר
הנח עליו ככר או מינוק מיתת דוד ששלחו לשלמה בנו ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. רמז שהתינוק חייב לכבד אביו על ככר לחם שהאכילו. ובמקום אחר מזכיר "ספר" על שלמדו תורה.

הזכר נעשה בן עונשים לי"ג שנים (אבות ה, כא), והבת חייבת במצות שהנשים חייבות בהם לי"ב שנים (נדה מה, ב), לפי שאין התורה

¹⁴. פסוק בירמיה (לא, כח): אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה. וביחזקאל (יח, ב): אבות יאכלו בוסר ושיני הבנים תקהינה. וצ"ע על רבינו שתלה הכתוב בשלמה המלך.